

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ต้องการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเวียงกุมกามตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นการศึกษาการบริหารจัดการ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าเวียงกุมกาม เพื่อให้ท้องถิ่นและชุมชน จากแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามท้องถื่นต่าง ๆ ภายนอกชุมชนเป็นผู้นิยามกำหนดความหมาย รวมถึงกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและแนวการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืนในการดำเนินการจัดระเบียบองค์กร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมภายใต้มุมมองจากความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศรวมถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจตลอดจนนโยบายของรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ ภายนอกแหล่งอารยธรรมเวียงกุมกามอาทิ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรจากรัฐ นักวิชาการตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลต่อการปรับตัว และเลือกใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเวียงกุมกามตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีหัวข้อบททวนงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local Participation)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเมืองและการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน (Administration and Develop Country)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 182) กล่าวว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้น ได้บังเกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ ทั่วโลก ดังจะเห็นได้จากจารีตประเพณีลงแขก (Cooperative Work) ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลก การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัว กลุ่มละแวกบ้าน ชุมชน หมู่บ้าน ตลอดจนสังคมนั้น ได้พัฒนาการมีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในครอบครัว และในสังคมให้เจริญก้าวหน้าและผาสุกเรื่อยมา การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชน ไปในทิศทางที่พึงปรารถนา
อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมยังอาจก่อให้เกิดจากแนวคิดอื่นๆ คือ

3.1 ความศรัทธา

3.2 ความเกรงใจ

3.3 อำนาจบังคับ ฯลฯ

แนวทางการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้สำคัญที่สุด
ประชาชนเป็นผู้อยู่กับปัญหา และรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุดแต่อาจมองปัญหาไม่ได้เด่นชัด
เจ้าหน้าที่รัฐ จึงเป็นเสมือนกระจกเงาที่คอยสะท้อนภาพให้ชุมชนมองเห็น และวิเคราะห์ปัญหาได้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม จะช่วยให้ชุมชนเข้าใจปัญหา
พัฒนาประสิทธิภาพของตนเอง และสามารถวางแผนได้ด้วยตนเองในที่สุด

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถ
ลงทุน และปฏิบัติงานได้ อย่างน้อยก็มีแรงงานของตนเอง เป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ การร่วม
ลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชุมชน รู้จักคิดต้นทุนให้กับตนเองในการดำเนินงานและจะ
ระมัดระวังกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น เพราะจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของซึ่งต่างไปจากสภาพที่การลงทุน
ทั้งหมดมาจากภายนอก การบำรุงรักษาจะไม่เกิด เพราะรู้สึกว่าไม่ใช่ของเรา นอกจากนั้นการร่วม
ปฏิบัติงานด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นประโยชน์ก็
สามารถจะดำเนินกิจกรรมชนิดนั้น ด้วยตนเองต่อไปได้

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน หากการติดตามและการ
ประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนก็จะไม่สามารถทราบว่าการทำไปนั้นได้รับ

ผลดีได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยน
ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการประเมินและเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเมือง และการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน

เมืองที่ยั่งยืนเป็นรูปธรรมหนึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวคิดที่ทำให้มีการตื่นตัวของรัฐ
และประชาชนที่ต้องการจะให้เมืองที่เข้าอยู่อาศัยเป็นมรดกดำรงอยู่สืบต่อชั่วลูกชั่วหลาน หลังจาก
ค้นพบว่าแนวทางที่ได้ดำเนินอยู่ก่อนหน้านี้ไม่ยั่งยืน เพราะเมืองแผ่ฐานไปในชนบทอย่างไร
ขอบเขต ประชาชนใช้รถส่วนตัวจนเกิดปัญหาจราจรทำให้อากาศมีสารปนเปื้อน ดังนั้นการขยาย

เมืองที่ขาดการบริหารจัดการที่ดีจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่ตามมา เช่น ชุมชนแออัด การรुक้าโบราณสถาน เป็นต้น

ขณะเดียวกันการจะเป็นเมืองที่ยั่งยืนได้มิได้มองแต่ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว แต่ได้มองถึงความยั่งยืนของเศรษฐกิจและการที่จะให้เกิดสิ่งดีๆ ได้ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดีซึ่งมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้จากประชาชน (Good Governance)

ในการรณรงค์ให้มีการบริหารจัดการเมืองที่ดี เพื่อนำไปสู่การเป็นเมืองที่ยั่งยืน มีประเด็นสำคัญ 6 ประเด็นคือ (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง, 2545)

1. การกระจายอำนาจ (Decentralization) ตั้งแต่การสร้างความเป็นประชาธิปไตยจากระดับล่างสู่บน มิใช่เฉพาะในแง่ทางการเมืองการปกครองเท่านั้น รวมถึงในแง่ของเศรษฐกิจ และการบริหารจัดการทรัพยากรอีกด้วย

2. การบริหารจัดการ (Municipal Management and Capacity Building) เป็นการสร้างเสริมพลวัตในการขับเคลื่อนไปข้างหน้า ทำอย่างไรให้การบริหารจัดการท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับคนในเมืองมากที่สุด

3. ความโปร่งใสและสัญญาประชาคม (Transparency and Civic Engagement) สิทธิและความรับผิดชอบต้องเป็นสิ่งที่คู่กันไป ดังนั้นการบริหารจึงต้องเป็นไปอย่างสุจริต

4. การรวมกลุ่มของคนจน และคนชายขอบ (Integration of The Poor and Marginalized) การอยู่ร่วมกันมิได้จำกัดว่าคนจนอยู่รวมกลุ่มกันเท่านั้น แต่หมายถึงการอยู่ร่วมกันของทุกคนระดับเศรษฐกิจที่อยู่ด้วยกันอย่างสันติโดยไม่แยกฉันท และคนจนมีโอกาสยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตนในสังคมได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าทุกคนอยู่ในฐานะเท่าเทียมกัน

5. การคลังท้องถิ่น (Municipal Finance) ต้องเป็นระบบการคลังที่ดีมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการจัดเก็บภายในท้องถิ่น เพื่อนำมาพัฒนาเมืองนั้นๆ

6. สิ่งแวดล้อมเมือง (Urban Environment) ทุกภาคทุกส่วนของเมืองจะต้องมีส่วนร่วมในการดูแล และจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองให้อย่างน้อยทุกอย่างอยู่ในระดับมาตรฐาน หรือคุณภาพสูงกว่ามาตรฐานแท้ที่จริงแล้วสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตทุกชนิด

ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับเมืองยั่งยืน หรือการบริหารจัดการเมืองที่ยั่งยืนจึงรวมไปถึงการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่าการดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ร่วมทั้งการจัดการเก็บรักษาภูมิทัศน์ของเมือง เพื่อธำรงรักษาบรรยากาศที่ดีของเมืองไม่ให้เต็มไปด้วยป้ายโฆษณาและสายไฟฟ้าระเกะระกะทำลายบรรยากาศการเป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเมืองน่าอยู่ นอกจากนี้ประชาคม (Civil Society) ซึ่งประกอบไป

ด้วยภาคส่วนต่างๆ ทั้งในส่วนของพลเมือง ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคที่ไม่ใช่รัฐ (NGOs: Non-Government Organizations) หรือองค์กรศาสนา องค์กรประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบทั้งหมดในสังคมที่ได้รับการมองว่าควรต้องมีบทบาทในการบริหารจัดการเมือง และดูแลเอาใจใส่เมืองด้วยกันทุกส่วน ประชาสังคมจะเข้มแข็งได้ต้องประกอบไปด้วยความเข้มแข็งของทุกส่วนของสังคม โดยเฉพาะความเข้มแข็งของพลเมือง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดประชาสังคมที่เข้มแข็ง หากประชาสังคมในชุมชนหรือเมืองนั้นเข้มแข็งก็จะสามารถนำพาเมืองที่มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส มีทิศทางที่ชัดเจนในการพัฒนา พร้อมทั้งทำให้เมืองๆ นั้นยั่งยืน ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจโดยรวม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะมุ่งเน้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมและปรับสภาพการจัดการ เพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป (Paradigm Shift) ที่เปลี่ยนจากสังคมบริโภคนิยมเข้าสู่ยุคสมัยสังคมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ดังนั้น ขอบเขตของการพัฒนา จึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบทุกส่วนของการท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All Tourism Should be Sustainable Tourism: Dowling, 1995) กล่าวโดยสรุป รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนอย่างสม่ำเสมอและทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจบริการที่มีผลกำไรแม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในการให้บริการอยู่เสมอก็ตาม ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องไม่เกิดขึ้น หรือ หากมีต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุด มีแต่การจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้น จึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ที่มีการพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานประกอบด้วยส่วนที่สำคัญคือ รูปแบบการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 (Tourism Product & Activities) เป็นการท่องเที่ยวในสมัยโลกไร้พรมแดน นอกจากคำนึงถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักการของแผนแม่บทของโลก (Agenda 21) เป็นกรอบการจัดการ จึงจะเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) โดยคำนึงถึงหลักการ 4 ประการคือ

1. การดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์)

3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว

4. การประสานความต้องการและกำหนดแผนงาน ทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

แนวคิดต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพ การจัดการ เพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป (Paradigm Shift) ที่เปลี่ยนจากสังคม บริโภคนิยมเข้าสู่ยุคสมัยสังคมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทาง ธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องไม่เกิดขึ้น หรือหากมีต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุด มีแต่การจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้น จึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้

รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) มีการจัดการดังนี้ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.)

1. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่ง ธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมี กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมี ส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมี ความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่ เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การ จัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการ รักษา ระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็น หินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามภูมิทัศน์ที่มีความ แปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลก ศึกษาธรรมชาติของหิน ดิน แร่ต่างๆ และฟอสซิล ได้ ความรู้ มีประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ เกษตรกรรมสวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความ

สวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้ มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความ
รับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อ
การไปชม ปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก
จันทรุปราคา และการดูดาวจักราศีที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล
มีความรู้ ความประทับใจ ความทรงจำและประสบการณ์เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมี
ความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนใน
ท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) มีการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่ง
ท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้
มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และ โบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึก
ต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาคมในท้องถิ่น มีส่วน
ร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism)
หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น ได้รับความ
ความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือการเคารพ
พิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์
ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและ
มรดกทางวัฒนธรรมโดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงการ
ท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว
ในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อ
ความเพลิดเพลินได้ความรู้ ศึกษางานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรม
ท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และ
คุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) มีการจัดดังนี้

3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่ง
ธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรม เพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจได้รับความ
เพลิดเพลิน และสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการ
รักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

ที่ยั่งยืน หนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (Health Beauty and Spa)

3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนาหาความรู้ สัจธรรมแห่งชีวิตมีการฝึกทำสมาธิ เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทย การนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่างและงานศิลปหัตถกรรมไทยรวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของชาวบ้าน วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ ฯลฯ เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sportstourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัด ความสนใจ ในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโต้คลื่น ดิโอบ สกีนํ้า ฯลฯ ให้ได้รับความเพลิดเพลินความสนุกสนาน ตื่นเต้นได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวแต่ละคนเข้าไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำ ความปลอดภัยและได้ประสบการณ์ใหม่

3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ฟาร์มสเตย์ (Homestay & Farmstay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Longstay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบั้นปลาย หลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิตคือ

การท่องเที่ยวโดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3-4 ครั้งต่อปี คราวละนาน ๆ อย่างน้อย 1 เดือน คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวแห่งชาติได้กำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย คือ ที่มีวันพักตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป ระยะแรกเน้นกลุ่มผู้เกษียณอายุทำงาน เป็นชาวต่างประเทศที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ที่ประสงค์พักอยู่ในประเทศอย่างน้อย 1ปี โดยสามารถต่อวีซ่าได้ ทำให้มีรายได้อย่างน้อยเดือนละ 65,000 บาทขึ้นไป และมีเงินฝากในธนาคารไม่น้อยกว่า 800,000 บาท สำหรับกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว คือ ธุรกิจบริการเพื่อสุขภาพระยะยาว (Longstay and Health Care) เป็นการให้บริการร่วมกันระหว่าง โรงพยาบาล รีสอร์ท โรงแรม ตามสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามทั่วประเทศ โดยการใช้บริการด้านสุขภาพเป็นจุดขาย ให้บริการพักผ่อนระยะยาว พร้อมทั้งบริการด้านสุขภาพอย่างครบวงจร ทั้งนี้โดยการใช้บริการลูกค้าผู้สูงอายุพักในระยะยาว เป็นการพักผ่อนในต่างประเทศที่มีใช้อยู่อย่างถาวร

3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) หมายถึง การจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้าชิ้น ๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอางจากภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้น ได้มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจัดนำเที่ยวโดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักแรมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทาง เป็นการจัดรายการพักผ่อนตั้งแต่ 2-7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M=Meeting / I= Incentive / C=Conference / E=Exhibition) เป็นการจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุม มีรายการจัดนำเที่ยวก่อนการประชุม (Pre-tour) และรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (Post-tour) โดยการจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุม โดยตรงหรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียว หรือรายการเที่ยวพักผ่อน 2-4 วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการการท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ 2-7 วันหรือมากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (Eco-agrotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (Agro-historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco-adventure

Travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (Geo- historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และวัฒนธรรม (Agro-cultural Tourism) เป็นต้น

เกณฑ์กำหนดแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการจัดการที่ยั่งยืน (Criteria for Tourism Destination) การจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจที่คุ้มค่า ตามแนวคิดกระแสเศรษฐกิจสมัยโลกไร้พรมแดนนั้น ผู้รับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท โดยนำหลักการและขั้นตอนของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมาใช้แล้วแต่ละแห่งควรมีเกณฑ์ ดังนี้ (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, พฤษภาคม 2545)

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นดั้งเดิม มีความสะอาดร่มรื่น
2. มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติหรือวัฒนธรรม ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการห้องสุขาสะอาด มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม มุมจำหน่ายของที่ระลึก รวมทั้งมีระบบบริการคนพิการด้วยการบริหารจัดการในลักษณะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี มีความปลอดภัย สะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวทุกระดับ (เยาวชน คนสูงอายุ และคนพิการ) ต่อการเดินทาง
3. มีการจัดทำเส้นทางศึกษาแหล่งท่องเที่ยว (ธรรมชาติและวัฒนธรรม) ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางเป็นแบบวงรอบหรือวงกลมอย่างน้อย 1 เส้นทาง การจัดทำเส้นทางศึกษาและท่องเที่ยวนั้น ต้องคำนึงถึงความสะดวกสำหรับคนพิการ ตามหลักสากล
4. มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดความรู้แก่นักท่องเที่ยว
5. มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้ต่อนักท่องเที่ยว
6. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้ง

ต่อวัน

7. มีมัคคุเทศก์ หรือวิทยากร หรือนักสื่อความหมายท้องถิ่น ที่รอบรู้นำชม เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจมีความทรงจำได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น
8. มีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นและพหุภาคี เช่นองค์กรภาครัฐบาล องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) องค์กรบริหารท้องถิ่น(เทศบาล และอบต.) สามารถแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและโปร่งใส

9. มีนโยบายและแผนงานต่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งแผนงานการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระยะสั้น ระยะยาว เช่น แผนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษต่างๆ ให้มีมาตรฐานสากล

10. มีแผนพัฒนาบุคลากรและการบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล

11. หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรมจะต้องเป็นที่พักแรมที่รักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

12. มีแผนงานการประเมินผลการปฏิบัติงาน ผลการบริการ เพื่อพัฒนาการจัดการได้ตามมาตรฐานสากล

(ข้อมูลจาก: โครงการสานสัมพันธ์เครือข่ายชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่าปัญหาของการบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นปัญหาในด้านความเก่าแก่ของโบราณสถานเองซึ่งโบราณสถานหลายแห่งถูกปล่อยให้ทรุดโทรม และมีผู้ลักลอบเข้าไปขุดค้นทำลายโบราณสถาน อีกหลายแห่งถูกดัดแปลงแก้ไขเปลี่ยนแปลงรูปแบบ เป็นการบูรณะตามแนวคิดของคนในท้องถิ่นโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าทางด้านโบราณสถานและศิลปกรรม ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของศิลปกรรมอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะการสร้างเจดีย์ครอบทับองค์เดิม ซึ่งมีมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 (จุลพงษ์ขันติพงศ์, 2548)

เช่นเดียวกับการศึกษาของ (อนุกุล ศิริพันธ์, 2542) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการ โบราณสถาน และสิ่งแวดล้อมโดยรัฐและชุมชน: กรณีศึกษา คูเมืองและกำแพงเมืองในเขตพื้นที่ชุมชนปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่าชาวบ้านไม่ให้ความสำคัญในการบำรุงรักษาโบราณสถาน แนวทางของรัฐที่จัดการในชุมชนคือให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงแนวทางการจัดการ การพัฒนา แนวใหม่ แต่สิ่งที่ขาดหายไปคือการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้รู้สึกรัก และหวงแหนสมบัติของชาติ

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ (มล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2539) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่องปัญหา การอนุรักษ์โบราณสถานและวัดในเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าประเด็นปัญหาด้านแนวทางการอนุรักษ์และการสงวนรักษาซึ่งประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นที่หลากหลาย ในด้านวิชาเสนอให้สงวนรักษาไว้ตามลักษณะเดิม โดยใช้เทคนิคที่ทันสมัยมาช่วย ส่วนในด้าน ประเพณีปฏิบัติต้องการให้มีการซ่อมแซมให้กลับตึ๊ดเดิม และปัญหาด้านความขัดแย้งระหว่าง การพัฒนาับการอนุรักษ์ ซึ่งการพัฒนาที่เกิดขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์

โบราณสถานเช่น การสร้าง ถนน อาคาร สถานประกอบการรุกกล้าเขตโบราณสถาน อีกทั้ง การบูรณะโบราณสถานขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ปัญหาการตีความตัว โบราณสถานต่างกันระหว่างวิธีการอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์ และปัญหาการสร้างวิหารใหม่ ซึ่งเป็น การทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจบางประการในการบูรณปฏิสังขรณ์ องค์ปราสาทพระบรมธาตุศรีจอมทองคือ การหาทุนและการดำเนินการบูรณะโบราณสถานใน ประเทศไทยเท่าที่ผ่านมา กรมศิลปากรผู้รับผิดชอบมักจะประสบปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ มาโดยตลอด อย่างไรก็ตามในกรณีของโบราณสถานที่ยังมีชีวิตอยู่เช่นวัดวาอารามทั้งหลายทางวัด และประชาชน ตลอดจนหน่วยงานราชการในท้องถิ่นก็มีขีดความสามารถร่วมกันหาทุนมาบูรณะได้ เช่น กรณีการทอดกฐินหาทุนบูรณะพระบรมธาตุศรีจอมทองก็ใช้วิธีนี้ในการหาทุนมาบูรณะ ในด้านที่สนะเรื่องการอนุรักษ์และการบูรณปฏิสังขรณ์พบว่า ขณะที่กรมศิลปากรและนักวิชาการให้ ความสำคัญกับการซ่อมแซมโบราณสถานด้วยวิธีการอนุรักษ์โดยรักษาข้อมูลหลักฐานไว้ใน สภาพเดิมให้มากที่สุด แต่ทางวัดและประชาชนส่วนใหญ่ยังยึดติดอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณี การบูรณะปฏิสังขรณ์เพื่อพระพุทธรูปศาสนาอยู่มาก เพราะในสายตาของชาวบ้านการซ่อมแซม โบราณสถานที่เขาเคารพนับไม่ใช่วิจาการแต่เป็นเรื่องผลบุญ

จากการศึกษาของ (สายันต์ ไพรชาญจิตร, 2547) ได้กล่าวถึงหลักการและแนวทางการ ดำเนินงานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทางวัฒนธรรม โดยนำมาแนวคิดการทำงานโบราณคดี ชุมชน มุ่งเน้นการใช้หลักการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม (Participative Approach) การศึกษาแบบ ปฏิบัติจริงหรือการเรียนรู้จากการลงมือกระทำ (Constructive Approach/Learning by Building) และ การใช้กระบวนการสร้างความพึงพอใจและความประทับใจในภูมิหลังของท้องถิ่นให้กับชาวบ้าน และประชาชน (Appreciative Building) ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการในการแก้ปัญหาวิกฤติของ ประเทศไทยในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยการสร้าง ความรู้และเพิ่มความสามารถในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองสอดคล้องกับยุทธ ศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาฉบับที่ 9 ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาคน และการพัฒนาสังคม

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ (ฉัตรสุดา อุ้ฉ่อง, 2546) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่มี ผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามโดยวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือวิเคราะห์ปัจจัยที่มี ผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามอำเภอสารภีจังหวัดเชียงใหม่ และประโยชน์สำหรับ การใช้เป็นแนวทางในการวางแผนด้านนโยบายของภาครัฐที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อที่จะให้ เป็นแหล่งก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและประเทศ การศึกษาครั้งนี้ได้พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการ ท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็นหลายส่วน ซึ่งในแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กัน เช่น ปัจจัยด้านราคา ด้าน การคมนาคม ด้านร้านอาหาร ด้านบริการธุรกิจท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดอื่นๆ และปัจจัยทางด้านความ

สามารถในการพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้ทางด้านของที่ระลึก ความปลอดภัย และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

เช่นเดียวกับการศึกษาของ (กนกอร รัตนอุดมสวัสดิ์, 2545) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ ระดับการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำที่ยั่งยืน และเสนอแนวทางที่เหมาะสมที่จะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน พร้อมทั้งได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว คือ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นเจ้าของร้านค้าหรือสถานบริการ สื่อมวลชน นักท่องเที่ยวเอง และส่วนราชการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันแก้ไข โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนา 5 ปีของจังหวัดและท้องถิ่น

การศึกษาของ (คมสัน วาฤทธิ์, 2545) ได้ศึกษาเรื่องศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาชุมชนแม่น้ำว้า อำเภอแม่จิม จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนลุ่มน้ำว้าในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่ามีองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพ 4 ด้านที่มีความเกี่ยวข้องกันและมีสัมพันธภาพในมิติต่างๆ กันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่นคือ ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดสรรผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยว

เช่นเดียวกับการศึกษาของ (ทับทิม สุวรรณประภา, 2541) ได้ศึกษาเรื่องความคาดหวังความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว โดยวัตถุประสงค์ต้องการศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว ความคาดหวังของประชาชนต่อแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาวที่พึงปรารถนา ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาวและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคาดหวังและต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาวพบว่าประชาชนมีความต้องการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลด้านแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ

เช่นเดียวกับการศึกษาของ (วิชัย สุกุณา, 2541) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ตลิ่งสองฝั่งแม่น้ำปิง ภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ตลิ่งสองฝั่งแม่น้ำปิงของประชาชน และปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ตลิ่งสองฝั่งแม่น้ำปิงของประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้เคียงสองฝั่งแม่น้ำปิง พบว่าด้านความคิดเห็นในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ตลิ่งสองฝั่งแม่น้ำปิง ประชาชนส่วนมากยินดีให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนแต่ทุกหน่วยงานราชการต้องช่วยกันทำ มีความต้องการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ตลิ่งสองฝั่งแม่น้ำปิงของประชาชน ปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วม ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน และการเข้าร่วมพัฒนาจะไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อน้ำที่การทำงานและมีการยกย่อง ผู้ร่วมพัฒนาจะเป็นปัจจัยที่ทำให้กิจกรรมพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมได้สำเร็จมากที่สุด ข้อเสนอแนะการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์คุณภาพน้ำปิงจะบรรลุผลสำเร็จและยั่งยืน เกิดขึ้นได้จากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชนโดยส่วนร่วม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา